

Перші книги в «Краєзнавчій бібліотеці» з'явилися завдяки тісному співробітництву із відомим миколаївським істориком, ученим, письменником і публіцистом, доктором технічних наук, професором Ю. Крючковим. Зараз на сайті представлено електронні версії 4 книг цього автора.

Крім того, формуванню електронної бібліотеки сприяли партнерські відносини з миколаївським видавництвом І. Гудим, що спеціалізується на випуску книг краєзнавчої тематики. Всього на даний момент у електронній краєзнавчій бібліотеці представлено 35 повних електронних версій книг. Це романи, поетичні збірки, історичні нариси, публіцистика миколаївських авторів тощо.

Серед ресурсів краєзнавчої спрямованості, присвячених **соціальному й економічному життю міста**, слід назвати електронні дайджести «Миколаїв на сторінках місцевої преси» і «Публікації про м. Миколаїв у пресі України» (розділ «Електронні ресурси бібліотеки») з оглядовою інформацією про життя міста, які готуються за 30 місцевими газетами вже більше 10 років.

Розділ «Центр соціальної активності й партнерства» присвячено діяльності одного із структурних підрозділів бібліотеки, що займається інформаційною підтримкою регіональних громадських організацій.

Великий авторитет бібліотеці в місті надає наявність Громадської ради, в яку входять відомі культурні, політичні та громадські діячі. Інформація про її роботу допомагає відвідувачам сайту розширити уявлення про соціокультурну діяльність бібліотеки.

У вищезгаданому розділі «Миколаївщина на сторінках Інтернет» можна знайти і веб-посилання на ресурси регіонального сектору Мережі: сайтів органів влади міського й обласного рівнів, регіональних ЗМІ, бібліотек Миколаєва та ін.

Надання вичерпної інформації шляхом формування власних інформаційних ресурсів і забезпечення доступу до них, організація доступу до інших ресурсів за допомогою системи перехресних посилань, а також розміщення інформації про сайт в Інтернет-ресурсах наших партнерів забезпечують всебічну доступність краєзнавчих ресурсів Центральної бібліотеки ім. М. Кропивницького в Інтернет-середовищі. Як приклад співпраці можна навести багаторічну взаємодію з миколаївським порталом «Наше місто Миколаїв» (www.nikportal.net), на якому щорічно з 1997 р. бібліотека розміщує свій біобібліографічний довідник «Людина року. Городянин року».

Організація багатоаспектного доступу до краєзнавчих ресурсів через різні електронні форми, на наш погляд, є найбільш перспективним вектором подальшого розвитку цього напрямку роботи публічної бібліотеки. Тому в 2009 р. буде продовжено пошук оптимальної моделі подання краєзнавчої інформації. Для цього передбачено здійснити спробу проведення реструктуризації сайту, в результаті якої буде створено цілісний краєзнавчий блок. Це забезпечить більшу зручність у навігації й користуванні краєзнавчими веб-ресурсами, дозволить виділити бібліотеку із числа схожих, зробити її особливою, унікальною.

ДО 200-РІЧЧЯ ВІД НАРОДЖЕННЯ М. ГОГОЛЯ

«ГОГОЛЬ І УКРАЇНА»

14 квітня 2009 року в Національній парламентській бібліотеці України відбулася Третя науково-практична конференція „Бібліотека і книга в контексті часу”. Тема року – «Гоголь і Україна». В її роботі взяли участь науковці, працівники бібліотечної, інформаційної та книговидавничої сфер, серед них представники Міністерства культури і туризму України, Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, національних, державних, обласних універсальних наукових та публічних бібліотек, вищих навчальних закладів, видавництва „Грані-Т”, „Либідь”, „Свічадо”, ТОВ Науково-виробничого підприємства (НВП) „Аристос Технології України”.

Як відзначила у вступному слові генеральний директор бібліотеки **Т. Вилегжаніна**, за рішенням ЮНЕСКО, 2009 рік оголошено Роком Гоголя. Указом Президента України з нагоди знаменної дати передбачено низку заходів із вшанування пам'яті відомого

майстра художнього слова та великого мислителя.

Л. Любаренко

Гоголь був духовно пов'язаний з Україною, де він не перебував. Письменник показав її світові – в героїчній історії, фольклорі, побуті, народних звичаях, природі та героїці. Він, як ніхто інший, масштабно й виразно відобразив у своїй творчості ментальні риси українського народу. Його невмирущі твори увічнені в образотворчому мистецтві та кінематографії. Тому ця тема об'єднала на конференції бібліотекарів, видавців, книго- та кінознавців.

Привітавши учасників конференції, заступник міністра культури і туризму України, кандидат мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України **О. Бенч** відзначила значення Гоголя для світової культури, звернула увагу на його особливе ставлення до української пісні, яку він любив з дитинства. А щодо суперечок, чийм письменником є Гоголь,

то для нас найважливішим є те, що він народився в Україні, увійшов в історію своїми безсмертними творами «Вечори на хуторі біля Диканьки», «Ревізор», «Мертві душі». І хоча Гоголь писав російською мовою, думав він – українською. Найкраща пам'ять – осягнення глибини його думки.

Кандидат філологічних наук, заступник директора з наукової роботи Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка **С. Гальченко** з гордістю відзначив, що, працюючи з оригіналами і рукописами творів письменників, мав можливість доторкнутися і до написаної рукою Гоголя. На жаль, не вдалося реалізувати задумане – видати до ювілею факсимільне видання листів письменника, а також досі немає найповнішого видання його творів, лише готові 3 томи перекладів українською мовою.

Сприйняття письменника українською та російською культурами розкрив у своїй доповіді „Українська і російська рецепція Миколи Гоголя: порівняльний аналіз” доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка **П. Михед**. Щодо суперечок – Гоголь російський чи український письменник, він вказав, що великі письменники – як святі: немає чого їх ділити між „конфесіями”. Внеском Гоголя в українську культуру є те, що він першим дав цілісний образ України у світовій літературі через її історію, фольклор, природу, вірування. Українські народні пісні він називав надгробними пам'ятниками минулого. Читаючи «Тараса Бульбу», українці розуміли: є чим пишатися, є основа, історія. М. Костомаров писав: «Мене зробив українофілом “Тарас Бульба”».

Гоголь мав величезний позитивний вплив на російську літературу і російську мову. Він задав вектор російської словотворчості, „вдягнув” українську ментальність у російську мову, зробив російську пластичною. Гоголь мав і „руйнівний” вплив на російську культуру, яка по природі своїй – серйозна, строга. Цар – помазаник Божий, Церква – свята, небесна. І російська культура, висока, аристократична, якщо порівняти з українською, – похмура. Гоголь привніс у російську культуру сміх.

Росія почала сміятися тільки завдяки йому. Після Гоголя в Росії стало модно сміятися.

У своїй доповіді «Гоголь в європейському культурному контексті» кандидат філологічних наук, ст. н. с. Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка **Є. Волощук**

розглянула три питання. Перше з них – рецепція Гоголя в Європі, тобто яким його бачать. Тут можна говорити про два полюси у творчості Гоголя: українську складову – карнавальну, веселу; російську – похмуру, сумну, загрозливу. Друге – вплив європейської традиції на Гоголя, зокрема літератури Англії (В. Скотт, Г. Філдінг), Франції (О. Бальзак, В. Гюго), Німеччини (Ф. Шіллер, Е.-Т. Гофман).

Третє питання – як вплинув Гоголь на європейську традицію (на прикладі творчості А. Зегерс).

Тему „Екранне прочитання творів М.В. Гоголя” розкрила **Л. Брюховецька**, секретар правління Національної спілки кінематографістів України, кіннокритик, кінознавець, головний редактор журналу „Кіно-Театр”, керівник науково-дослідного центру кінематографічних студій Національного університету „Киево-Могилянська академія”. Вона розповіла про різні погляди кінематографістів на Гоголя, історію екранізації його творів в Україні.

Перші фільми, які, на жаль, не збереглися, почали знімати ще на початку ХХ ст. („Тарас Бульба. Любав Андрія”). Потім був ряд екранізацій („Сорочинський ярмарок”, „Черевички”)

у 1925-1930 роках (так званий перший „золотий вік” українського кіно). Мрія О. Довженка зняти „Тараса Бульбу” так і не була втілена в життя. В роки репресій та війни твори Гоголя дещо відійшли на другий план. У 60-ті роки (другий „золотий вік” українського кіно) ідею екранізувати всі твори Гоголя було реалізовано частково („Вечір напередодні Івана Купала”, „Пропала гра-

мота”). Знову до творчості письменника звертаються наприкінці 80-х – на початку 90-х років. Виступ був завершений кадрами з документально-ігрового проєкту „Загублений рай” за малюнками С. Якутовича.

Кандидат філологічних наук, ст. н. с. відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України імені

В. І. Вернадського **О. Супронюк** представила видані до ювілею дві власні книжки про молоді роки М. Гоголя. Монографія «Літературна среда раннього Гоголя» [Супронюк О. К. *Літературна среда раннього Гоголя* / О. К. Супронюк ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т русскої лит. (Пушк. Дом) РАН. – К. : Академперіодика, 2009. – 180 с.] розповідає про маловідомі сторінки життя письменника – семирічне перебування і навчання в гімназії вищих наук князя Безбородька в Ніжині. Тут подано інформацію про його однокласників, літераторів Ніжинського гуртка та їхні твори. Представлено багато ілюстрацій, а також невідомий портрет Гоголя, написаний К. Брюлловим у 1836 р. Великий масив історико-культурного матеріалу дає змогу дослідити побутове середовище, в якому жили гімназисти, коло їхнього читання (каталоги бібліотеки Ніжинської гімназії), джерела літературних образів та взаємозв'язки майбутніх літераторів.

Повніше останню тему розкрито у біобібліографічному словнику (Супронюк О. К. *Н. В. Гоголь и его окружение в Нежинской гимназии : биобиблиогр. словарь* / О. К. Супронюк ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; [ред. А. І. Рейтблат ; предисл. Ю. В. Манна]. – К. : Академперіодика, 2009. – 252 с. ; [24 с. : библиогр. ; ил.]). Це перша спроба систематизувати відомості про середовище, в якому М. Гоголь формувався як особистість і письменник. Книга знайомить читачів із 475 особами, з якими так чи інакше спілкувався молодий Гоголь, і є результатом гігантської архівної роботи. Аналога цьому виданню немає, адже довідкові видання, як правило, на архівних матеріалах не будуються.

Питанням бібліографічної Гоголіани присвячувався виступ головного бібліографа НПБУ **І. Негрейчук**. Вона зазначила, що створення бібліографії Гоголя розпочалося в Україні ще на початку ХХ ст. Багато посібників побачило світ останнім часом у Росії, інших країнах (США, 1989 р.) Це і бібліографія до творів письменника та літератури про нього.

Було презентовано бібліографічний покажчик «Видання Миколи Гоголя в Україні (1831–1923)», підготовлений і виданий фахівцями НПБУ. У ньому подаються відомості про твори М. Гоголя російською та українською мовами, котрі зберігаються у фондах провідних бібліотек та ряду музеїв України. До більшої частини описів книг подано сигли закладів, в яких вони зберігаються. Вибірково представлено інформацію щодо творів письменника, надрукованих на сторінках періодичних видань.

Вибір хронологічних меж зумовлений добром літератури, який здійснено в рамках створення українського бібліографічного репертуару та його складової частини – Друкованого зведеного каталогу української книги (ДЗК). Також було використано електронні каталоги ряду бібліотек. Виникли й певні труднощі, зокрема відсутність обов'язкових елементів бібліографічного запису та некоректність опису видань ХІХ – початку ХХ ст.; фонди цінних та рідкісних книг ОДНБ ім. М. Горького та ХДНБ ім. В. Г. Короленка, на жаль, не представлено в електронному вигляді.

Було зазначено, що в цілому гоголезнавча бібліографія не має системного характеру, вона представлена фрагментарно, окремими темами, випусками. Тому перед бібліографами стоїть завдання створення фундаментальної ґрунтовної праці про видатного українця.

Шеф-редактор видавництва «Грані-Т» **Д. Ключко** презентувала книгу М. Гоголя „Петербургские повести” з унікальними ілюстраціями художника Ю. Чаришнікова. В 2008 р. це видання стало справжнім тріумфатором, отримавши найвищі нагороди на ХХІ Московській міжнародній книжковій виставці-ярмарку, V ювілейному Міжнародному конкурсі «Мистецтво книги» держав – учасниць СНД, щорічному Національному конкурсі „Краща книга року”.

Цікава історія створення цієї книги, яка розпочалася ще 1979 року, коли одне з київських видавництв замовило тоді ще не надто відомому художнику Ю. Чаришнікову цикл літографур до проекту «М. В. Гоголь. Петербургские повести». Результат майже 5-річної роботи вразив фахівців. Однак видавництво не задовольнило бачення гоголівського світу митцем.

З 1986 р. Ю. Чаришніков почав виставляти окремі графічні листи, деякі відбитки придбали музеї України, Росії, приватні колекціонери. Митець усіляко намагався врятувати „свого Гоголя” і пропонував їх до друку у видавництвах Москви, Парижа, Нью-Йорка, але масштабність і складність робіт не давала можливості втілити проект у книжковому вимірі. Зачароване коло відмов розірвалося лише в 2007 році, коли художник звернувся до видавництва «Грані-Т».

Так з'явився цей монохромний, майже невагомий, заповнений розсипаними на сторінках словами й буквами відбиток геніального світу Гоголя і його героїв. Унікальність видання в тому, що в ньому поєднані твори ХІХ, ілюстрації ХХ, а технології ХХІ століття.

Про віртуальний краєзнавчий проект „Микола Васильович Гоголь і Харківщина” розповіла головний бібліотекар ХДНБ ім. В.Г. Короленка **О. Дмитрієва**. Спочатку він планувався як колекція електронних документів. Але в ході роботи трансформувалася у більш складний ресурс, який з літа 2008 року функціонує на сайті ХДНБ у розділі „Краєзнавство”. Проект складається з кількох сторінок та поєднує в собі фактографічну інформацію, вибірково оцифровані друковані видання, образотворчий матеріал. Так, головна сторінка містить відомості про зв'язок Гоголя з Харківщиною, переважно про особисті стосунки письменника з місцевими діячами. Сторінка „Бібліографія” включає бібліографічні описи книг, журнальних і газетних статей українською та російською мовами за 150 років (з 1858 по 2007 рік). Важливе місце відведено розділу „Оцифровані ресурси”, який включає мемуари, літературознавчі дослідження харків'ян, а також повні тексти публікацій місцевих газет. Окремий розділ склали матеріали про відзначення ювілеїв Гоголя на Харківщині. Традиційний для веб-проектів розділ „Фотогалерея” містить портрети харківських знайомих Гоголя і дослідників його творчості, фото місць Харкова, пов'язаних з його ім'ям, постановок гоголівських творів на харківських сценах тощо.

Завідувачка відділу рідкісних і цінних видань НПБУ **О. Лазарева** зупинилася лише на окремих виданнях творів М. Гоголя у XIX – поч. XX ст., які є найбільш значущими для вивчення творчості та життя письменника, не втратили своєї цінності та становлять інтерес і сьогодні.

Серед прижиттєвих видань творів було відзначено перше зібрання у 4-х томах, що вийшло в 1842 році за безпосередньою участю самого митця.

Крім літературних творів, великий інтерес становить листування письменника, яке дає змогу встановити факти його біографії, познайомитися з історією подорожей, різнобічними зв'язками та знайомствами, поглядами на події суспільно-політичного та літературного життя, з цінними матеріалами про роботу над творами.

Окремо згадувалися видання творів письменника у перекладах українською мовою, що побачили світ ще за його життя. Це, зокрема, переклади Лесі Українки, М. Старицького, М. Садовського, І. Франка.

Також О. Лазарева зазначила, що за планом з підготовки та відзначення ювілею М. Гоголя в НПБУ розпочалося збирання відомостей про перші та прижиттєві його видання, що зберігаються у публічних бібліотеках країни, і створення електронної БД цих документів. На сьогодні вже отримано інформацію з 20 бібліотек, з яких 9 – мають у своїх фондах 23 примірники прижиттєвих видань письменника.

Зав. відділом літератури з питань мистецтв Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки м. Києва **Л. Криворучко** у своєму виступі наголосив, що тема „М.В. Гоголь у книжковій ілюстрації” невичерпна і в той же час малодосліджена, відзначивши, що є необ-

хідність у підготовці відповідного бібліографічного видання.

Гоголь і архітектура – саме цей аспект розкрила у своєму виступі „Феномен готичного стилю як взаємозв'язок художнього образу з його призначенням за світосприйняттям М.В. Гоголя” студентка III курсу факультету дизайну Київського національного університету культури і мистецтв **С. Ромашко**.

Якщо Стендаль, Гюго, Вальтер Скотт та інші видатні письменники з великою майстерністю описували різні міста і сприяли увічненню їхніх образів у художній літературі, то Гоголь зробив спробу дати аналіз світової архітектури.

Він любив епоху Середньовіччя, немов би тужив за її красою, вважаючи класичну архітектуру сумною. Архітектура класицизму була йому не до вподоби, жодна будівля не викликала у нього ані захоплення, ані хорошої оцінки. Гоголь підкреслював утилітарність сучасного йому будівництва, проте сам хотів би бачити горіння й світло, виражені в такій архітектурі споруди, як середньовічний храм, будівля якого летіла в небо.

Цікаву віртуальну екскурсію гоголівськими місцями Полтавщини, які пов'язані з життям письменника або описані в його безсмертних творах, провела директор Полтавської ОУНБ ім. І.П. Котляревського **Т. Зеленська**.

ДЗ «Національна парламентська бібліотека України» та ТОВ НВП «Аристос Технології України» ініціювали «Проект цифрового та факсимільного відтворення перших та прижиттєвих видань творів М. В. Гоголя». Про його реалізацію повідомила **О. Баркова**, заступник генерального директора з питань використання нових інформаційних технологій бібліотеки (докладніше див. статтю О. Баркової на с. 28).

Після презентації проекту керівник НВП «Аристос Технології України» **С. Есін** вручив примірники факсимільного відтворення бібліотекам – учасницям проекту. CD-презентацію буде передано у провідні бібліотеки галузі культури.

В рамках конференції було відкрито книжкову виставку «Вічно Ваш. Гоголь...» із фондів НПБУ. На ній експонуються видання українською (переклади) та російською мовами: зібрання творів письменника, видання окремих творів, що побачили світ у різні роки.

Також широко представлені твори М. Гоголя в перекладах іншими мовами: англійською, німецькою, польською та португальською; документи про творчий шлях та сторінки біографії письменника – однієї з найбільш загадкових постатей світової літератури; спогади сучасників та літературні джерела, документи і матеріали про увіковічнення пам'яті митця й вивчення його творчої спадщини.